

# Lokalt vårdprogram för intellektuell funktionsnedsättning

## Innehåll

Lokalt vårdprogram för intellektuell funktionsnedsättning .....	1
Inledning.....	2
Målgrupp .....	2
Syfte och omfattning.....	3
Bakgrund.....	3
Beskrivning.....	4
Centrala behovsområden och behandlingsinsatser .....	4
Övriga insatser .....	5
Infotekets öppna utbud.....	6
Vägledning .....	6
Viktigt att tänka på i kontakt med målgruppen .....	6
Viktigt att tänka på när du läser tabellen .....	8
Tabell 1: Behovsområden som bedömts ha svårighetsgrad måttlig/stor till mycket stor. Om behov föreligger på individnivå SKA insats erbjudas. ....	9
Tabell 2: Behovsområden som bedömts ha svårighetsgrad liten till måttlig. Om behov föreligger på individnivå KAN insats erbjudas.....	20
Roller och ansvar .....	23
Referenser.....	23
Relaterade länkar .....	24
Dokumenthistorik.....	24
Externa styrande dokument.....	25

# Inledning

Habiliteringen är en verksamhet på specialistnivå som ger råd, stöd och behandling till patienter med varaktig funktionsnedsättning, direkt eller indirekt genom patientens nätverk. Syftet är att öka förutsättningarna för patienten att utveckla, träna eller kompensera för förmågor som påverkas av funktionsnedsättning. Habiliteringens behandlingsinsatser har som mål att bidra till god livskvalitet, genom ökad aktivitet och delaktighet.

Habiliteringens arbetssätt är personcentrerat och nätverksbaserat. Arbetssättet involverar, utöver samverkan med patientens nära nätverk, även annan samverkan och samarbete internt och externt utifrån den enskildes behov. Barns rättighet till information och delaktighet utifrån ålder och mognad ska alltid beaktas i planering och genomförande av insatser.

## Målgrupp

Intellektuell funktionsnedsättning är en utvecklingsavvikelse som innefattar både intellektuella och adaptiva funktionssvårigheter. Personen har en intellektuell funktionsnivå betydligt under genomsnittet och samtidigt brister i den adaptiva funktionsförmågan vad gäller teoretisk förmåga, social förmåga och praktisk förmåga.

Intellektuell funktionsnedsättning innebär ett mer konkret tänkande och att det tar längre tid att lära nya saker. Hur stora svårigheterna är beror på nivån av intellektuell funktionsnedsättning. Vid lindrig intellektuell funktionsnedsättning finns svårigheter att förstå tid och hantera pengar, att uppfatta jämnårigas sociala signaler rätt, att klara ett arbete som kräver särskilda kognitiva färdigheter. Vid medelsvår intellektuell funktionsnedsättning krävs kontinuerligt, dagligt stöd för att klara vardagliga uppgifter. Även för att klara arbetsuppgifter som ställer begränsade krav på förståelse och kommunikation krävs betydande stöd. Vid svår till mycket svår intellektuell funktionsnedsättning behövs stöd i alla vardagliga aktiviteter och ständig tillsyn. Talet kan bestå av enstaka ord och önskningar och känslor uttrycks främst genom icke-verbal och icke symbolbaserad kommunikation.

Det finns många orsaker till intellektuell funktionsnedsättning, exempelvis skador eller sjukdomar under fostertiden eller i samband med förlossningen. Ibland är orsaken oklar. Kromosomavvikelse, till exempel Downs syndrom eller andra syndrom, kan vara en orsak till intellektuell funktionsnedsättning. Vissa syndrom och sällsynta hälsotillstånd kan även innebära svårare rörelsenedsättning. Cirka 1,5–2 procent av befolkningen i Sverige har intellektuell funktionsnedsättning. Av dessa har ungefär 75 procent lindrig intellektuell funktionsnedsättning.

# Syfte och omfattning

Syftet med det lokala vårdprogrammet är att ge medarbetare vägledning i det kliniska arbetet med patienter med intellektuell funktionsnedsättning. Det lokala vårdprogrammet ska ge stöd i att uppmärksamma de centrala behovsområdena för patienter i den aktuella målgruppen, identifiera individens behov inom dessa områden och erbjuda insatser som motsvarar behoven.

Det lokala vårdprogrammet utgör därmed innehållsmässigt grunden för kartläggning av aktuell situation inom de centrala behovsområdena och är grunden för patientens vårdplan för habilitering. Som stöd för denna kartläggning finns även en "Checklista bedömning vårdplan" med koppling till journalmall i Cosmic.

Det lokala vårdprogrammet innehåller en förteckning över rangordnade behandlingsinsatser med länkar till insatsbeskrivningar. Insatsbeskrivningarna innehåller de KVÅ-koder som ska användas vid journalföring av insatsen för att möjliggöra uppföljning på gruppnivå.

Utöver ovanstående innehåller det lokala vårdprogrammet, i förekommande fall, de diagnostiska utredningar för målgruppstillhörighet som ingår i habiliteringens uppdrag, nationella uppföljningsprogram samt utbildningstillfällen eller grundkurser som är relevanta för målgruppen.

## Bakgrund

Innehållet i det lokala vårdprogrammet bygger på en lokal prioriteringsordning som har arbetats fram med hjälp av Nationell modell för öppna prioriteringar inom hälso- och sjukvård. Modellen utgår från Riksdagens riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvård som bygger på den etiska plattformen:

- **Människovärdesprincipen** säger att alla människor har ett lika värde och samma rätt oberoende av personliga egenskaper och funktioner i samhället.
- **Behovs- och solidaritetsprincipen** föreskriver att vårdens resurser ska satsas på de patienter som har störst behov. Hur stort behovet är bedöms utifrån hälsoproblemets svårighetsgrad och varaktighet, samt vilken potentiell hälsoförbättring en vårdinsats kan medföra.
- **Kostnadseffektivitetsprincipen** innebär att hälso- och sjukvården har en skyldighet att utnyttja sina resurser så effektivt som möjligt. Denna princip är dock underordnad de två andra principerna, vilket betyder att svåra sjukdomar och väsentliga livskvalitetsförsämringar ska prioriteras framför lindrigare åkommor, även om vården av de svåra tillstånden är dyrare.

Behovsområdena i det lokala vårdprogrammet beskrivs utifrån International Classification of Functioning (ICF) som beskriver individens funktion i sin kontext. Med centrala behovsområden avses de områden där tillståndet bedömts ge allvarliga konsekvenser om insatser ej ges.

De insatser som beskrivs i det lokala vårdprogrammet har bedömts avseende patientnytta, kunskapsunderlag samt kostnadseffektivitet och redovisas utifrån rangordning mellan 1–10 där låg siffra betyder högre prioritet.

Prioriteringsordningen ger vägledning på gruppnivå och ersätter aldrig bedömning på individnivå. Beslut om insatser på individnivå sker genom att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap och patientens situation, erfarenheter och önskemål.

## Beskrivning

### Centrala behovsområden och behandlingsinsatser

Nedan finns centrala behovsområden utifrån ICF för lindrig respektive medelsvår till mycket svår intellektuell funktionsnedsättning. Klicka på länken för att komma till förteckning över behandlingsinsatser för respektive behovsområde. Dessa återfinns även i [tabell 1](#).

Övriga behovsområden finns i [tabell 2](#).

#### Lindrig intellektuell funktionsnedsättning

- [Sömnfunktioner](#)
- [Att hantera allmänna uppgifter och krav](#)
- [Att engagera sig i familjerelationer](#)
- [Att engagera sig i utbildning och sysselsättning](#)
- [Att engagera sig i ekonomisk försörjning](#)
- [Personligt stöd och personliga relationer](#)

#### Medelsvår till mycket svår intellektuell funktionsnedsättning

- [Emotionella funktioner](#)
- [Funktioner vid intagande av föda](#)
- [Matsmältnings- och ämnesomsättningsfunktioner](#)
- [Lärande och att tillämpa kunskap](#)
- [Att hantera allmänna uppgifter och krav](#)
- [Kommunikation](#)
- [Personlig vård](#)
- [Personligt stöd och personliga relationer](#)

## Övriga insatser

### Utredning

Utredning för fastställande av diagnos intellektuell funktionsnedsättning hos förskolebarn och vuxna ingår i habiliteringens uppdrag, se [Utredning av intellektuell funktionsnedsättning, insatsbeskrivning \(VO Funktionshinder\)](#).

Vid medelsvår eller svårare intellektuell funktionsnedsättning är det vanligt med tidigt avvikande utveckling och remiss kommer ofta från barnsjukhuset, senast vid tre-fyra års ålder. Barn med Downs syndrom kommer i tidig spädbarnsålder. Från tre års ålder ska testning med skalpoäng vara gjord innan psykolog skriver remiss till habiliteringen. Fastställande av diagnos intellektuell funktionsnedsättning görs ofta vid utredning inför skolstart.

Barn med Downs syndrom har ökad risk för neuropsykiatrisk problematik och ska därför screenas för autism vid tre års ålder och adhd vid fem års ålder. Vuxna med Downs syndrom har en förhöjd risk för tidig demensutveckling, se [Habiliteringens kliniska process för Downs syndrom inklusive kompletterande bedömningar \(VO Funktionshinder\)](#) och [Bedömning av demensutveckling vid Downs syndrom \(VO Funktionshinder\)](#).

Vid lindrig intellektuell funktionsnedsättning är det inte ovanligt att svårigheter, såväl kognitiva som adaptiva, blir tydliga först senare under skolåren. Skolan ansvarar för begåvningsbedömningar, som underlag för anpassning eller skolplacering. När skolan gör begåvningsbedömning som underlag för skolplacering kan habiliteringen i särskilt komplexa fall bistå med kunskap eller komplettering, om specifika instrument behövs. Detta kan till exempel vara aktuellt vid stora kommunikationssvårigheter (vanligt vid svår intellektuell funktionsnedsättning).

Frageställningar gällande vuxna kommer ofta från socialtjänst eller primärvård, som ett led i att personen ska komma i egen försörjning och få tillgång till insatser enligt LSS.

Habiliteringen gör kompletterande adhd-utredningar på redan aktuella patienter, se [Kompletterande ADHD-utredning, insatsbeskrivning \(VO Funktionshinder\)](#).

### Medicinskt ansvar/läkarkontakt

Barn med intellektuell funktionsnedsättning som fått diagnos efter utredning på habiliteringen kan få en remiss till Neurologmottagningen för barn och unga, för läkarkontakt på mottagning Kungsgärdet.

För barn och ungdomar finns även psykiaterkonsult från barn och ungdomspsykiatri, som kan konsulteras kring psykiatriska och differentialdiagnostiska frågeställningar.

Vuxna med intellektuell funktionsnedsättning har i grunden sin läkarkontakt inom primärvården, även gällande intyg såsom läkarutlåtanden för ansökan om körkortstillstånd, aktivitets- eller sjukersättning och god man. Möjlighet att lista sig på

Habiliteringens husläkarmottagning kan finnas vid svår intellektuell funktionsnedsättning eller syndrom.

Övrig läkarresurs som kan vara aktuell för vuxna med intellektuell funktionsnedsättning är psykiater vid habiliteringens medicinska enhet. Kontakt med psykiater är möjlig för läkemedelsbehandling vid adhd samt konsultation kring patienter med särskilt omfattande problematik där man funderar över samsjuklighet eller psykiatriska tillstånd. Konsultation utan patient är möjlig för all personal inom habiliteringen.

Patienter med intellektuell funktionsnedsättning orsakad av syndrom eller andra sällsynta hälsotillstånd kan behöva kontakt med annan specialiserad vård. På Socialstyrelsens hemsida finns information om sådana sällsynta hälsotillstånd och vad man särskilt behöver beakta.

## Utbildning/information till anhöriga eller nätverk

Habiliteringen erbjuder vissa utbildningar till anhöriga och nätverk, se [Kurser inom habilitering i Uppsala län - 1177](#).

Utbildningar som kan vara aktuella för målgruppen är:

- [Kommunikation, utveckling, förhållningssätt, strategier](#)
- Samhällets stöd inför att bli vuxen med intellektuell funktionsnedsättning
- [TAKK – Tecken som Alternativt och Kompletterande Kommunikationssätt](#)
- [Ritprat](#)

## Infotekets öppna utbud

Infoteket om funktionshinder är en resurs inom Verksamhetsområde funktionshinder som är tillgängligt för alla som vill veta mer om olika funktionsnedsättningar och diagnoser. Infoteket har ett stort utbud av information såsom litteratur och faktablad samt anordnar föreläsningar och andra evenemang. För mer information se hemsida. Infoteket har även fritidspedagoger som kan ge information om fritid och fritidsaktiviteter.

Följande utbildningar erbjuds för målgruppen i samarbete med habiliteringen:

- Utbildningstillfälle om intellektuell funktionsnedsättning
- Filmad föreläsning *Vad är epilepsi?*

## Vägledning

### Viktigt att tänka på i kontakt med målgruppen

- Svårigheterna ser väldigt olika ut för personer med lindrig respektive mycket svår intellektuell funktionsnedsättning. Bemötande och planering av stöd och

insatser behöver anpassas efter personens begåvningsnivå men även efter andra personliga förutsättningar.

- Bemötande och tydlighet är extra viktigt i kontakten med personer med intellektuell funktionsnedsättning. Anpassningar som behöver göras kan vara bildkallelse inför besök, bilder för att visa vad som ska tas upp på ett möte, att sammanfatta vad som sagts/vad man kommit överens om. Det är även viktigt att närstående kan vara med och hjälpa till att bära informationen.
- För personer med medelsvår till svår intellektuell funktionsnedsättning är det väsentligt med välfungerande rutiner och meningsfulla aktiviteter eller stimulans.
- Insatser till personer med intellektuell funktionsnedsättning behöver ofta involvera personens omgivning och ibland ges insatsen direkt till omgivningen i form av utbildning, handledning etcetera.
- Personer med diagnosen intellektuell funktionsnedsättning kan hos sin kommun ansöka om insatser via Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Det kan till exempel handla om insatser i form av ledsagarservice, kontaktperson, avlösarservice i hemmet, korttidsvistelse utanför det egna hemmet, bostad med särskild service och daglig verksamhet.

Personer med diagnosen intellektuell funktionsnedsättning kan hos sin region ansöka om insatsen Rådgivning och annat personligt stöd via Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

- Eftersom patienter med intellektuell funktionsnedsättning kan ha svårt att själv beskriva och framföra vård- eller andra behov samt ha många olika inblandade samhällsaktörer behövs ofta samverkan och samordning. Samordnad Individuell Plan (SIP) kan vara ett bra verktyg för samordning.
- Många vuxna med intellektuell funktionsnedsättning behöver någon som företräder dem, till exempel genom fullmakt eller god man.
- Personer med intellektuell funktionsnedsättning kan även ha andra svårigheter såsom epilepsi, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, rörelsenedsättning, syn- och hörselnedsättningar. Beakta centrala behovsområden i andra lokala vårdprogram som kan vara aktuella (såsom lokalt vårdprogram för autism med intellektuell funktionsnedsättning/cerebral pares/flerfunktionsnedsättning).
- Ungefär hälften av alla med intellektuell funktionsnedsättning uppskattas ha samtidig adhd. Det finns dock risk att miljöpåverkan i form av överkrav kan tolkas som adhd, vilket är viktigt att ha i beaktande vid utredning och insatser.
- Mag-/tarmproblematik kan förekomma även vid lindrig intellektuell funktionsnedsättning. Om sådan problematik framkommer kan det lyftas med sjuksköterska för rådgivning.

- Var uppmärksam på smärta vid svår till mycket svår intellektuell funktionsnedsättning.

## Viktigt att tänka på när du läser tabellen

Prioriteringsordningen ger vägledning på gruppnivå och ersätter aldrig bedömning på individnivå.

- Problembeskrivningen i tabellen anger vanligt förekommande problem som insatsen syftar till att påverka och ska ses som exempel. Individens beskrivning av problemet kan variera.
- Uppdelningen i barn respektive vuxen är ungefärlig och insatser väljs utifrån patientens behov och utvecklingsnivå vilket innebär att insatser kan bli aktuella tidigare eller senare än vad förteckningen anger.
- Val av insatser görs utifrån patientens behov, förutsättningar och önskemål vilket innebär att en patient på individnivå kan bedömas ha bättre nytta av insats med lägre rangordning.
- Eftersom målgruppens svårigheter varierar mycket beroende på nivå av intellektuell funktionsnedsättning kommer även behovet av insatser att variera stort.



## Tabell 1: Behovsområden som bedömts ha svårighetsgrad måttlig/stor till mycket stor. Om behov föreligger på individnivå SKA insats erbjudas.

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>ICF-kapitel: Psykiska funktioner</b>				
Medvetande och vakenhetsfunktioner (b110)	Epilepsi	<a href="#">Epilepsi hos barn med kontakt med neurolog på habiliteringen</a>  (ej rangordnad)		Sjuksköterska
Sömnfunktioner (b134)	Sömnsvårigheter som lång insomningstid och/eller många uppvaknanden	<a href="#">Sömnproblem</a> (4)	<a href="#">Sömnproblem</a> (4)	Arbetsterapeut
		Kartläggning, råd och stöd kring medicinska orsaker		Sjuksköterska
	Svårigheter att etablera kvällsrutiner	<a href="#">Pedagogiska strategier och anpassningar, inklusive visuellt stöd</a> (6)		Special- pedagog

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
	Se även: <a href="#">Sömproblem vid funktionsnedsättning, processbeskrivning</a>			
<b>Emotionella funktioner (b152)</b>	Förebygga utmanande beteende	Insatser kring lärande, kommunikation, struktur och dagliga rutiner återfinns under respektive ICF-område		Ospecificerat
	Utmanande beteende som orsakar begränsningar i det dagliga livet eller påtaglig risk att utveckla utmanande beteende	<a href="#">Samordning av Positivt beteendestöd, nivå 1</a> (ej rangordnad)	<a href="#">Samordning av Positivt beteendestöd, nivå 1</a> (ej rangordnad)	Psykolog samordnar insats
	Demensutveckling vid Downs syndrom (eller medelsvår till svår IF)		Råd till nätverket utifrån demensutveckling (4) se <a href="#">Bedömning av demensutveckling vid Downs syndrom</a>	Psykolog
	Emotionella problem kopplade till funktionsnedsättning	Handledning till anhöriga/nätverk (5–6) -ungdom		Psykolog

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>ICF-kapitel: Sinnesfunktioner och smärta</b>				
<b>Smärtförmåelse (b280)</b>	Smärtbesvär (kopplat till rörelsenedsättning)	<a href="#">Positionering</a> (4)	<a href="#">Positionering</a> (4)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Process för förskrivning av ortopedtekniska hjälpmedel</a> (5)	<a href="#">Process för förskrivning av ortopedtekniska hjälpmedel</a> (5)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (5)	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (5)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
<b>ICF-kapitel: Hjärt-kärlfunktioner, blodbildnings-, immunsystems- och andningsfunktioner</b>				
<b>Andningsfunktioner (b440) Andningsmuskelfunktioner (b445)</b>	Problem med andningsfunktioner	<a href="#">Respiration</a> (3–4)	<a href="#">Respiration</a> (3–4)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Förskrivning och utprovning av PEP-mask</a> (3–4)	<a href="#">Förskrivning och utprovning av PEP-mask</a> (3–4)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
<b>ICF-kapitel: Matsmältnings- och ämnesomsättningsfunktioner och endokrina funktioner</b>				
<b>Funktioner vid intagande av föda (b510)</b>	Nedsatt förmåga att tugga och svälja, aspiration	<a href="#">Handledning kring konsistensanpassning</a> (3)	<a href="#">Handledning kring konsistensanpassning</a> (3)	Dietist Logoped
		<a href="#">Handledning kring matnings- och ätstrategier</a> (3)	<a href="#">Handledning kring matnings- och ätstrategier</a> (3)	Logoped

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
		<a href="#">Nutritionsbehandling vid dysfagi och intag per os</a> (3)	<a href="#">Nutritionsbehandling vid dysfagi och intag per os</a> (3)	Dietist
		<a href="#">Nutritionsbehandling enteral</a> (3)	<a href="#">Nutritionsbehandling enteral</a> (3)	Dietist
		<a href="#">Råd och stöd kring gastrostomi</a> (5)		Sjuksköterska
		Handledning kring hur bibehålla oral funktion vid införande av gastrostomi (4)		Logoped
<b>Avföringsfunktioner (b525)</b>	Förstoppning	<a href="#">Förstoppning vid rörelsenedsättning, flerfunktionsnedsättning samt medelsvår till svår intellektuell funktionsnedsättning</a>  (ej rangordnad)	<a href="#">Förstoppning vid rörelsenedsättning, flerfunktionsnedsättning samt medelsvår till svår intellektuell funktionsnedsättning</a>  (ej rangordnad)	Sjuksköterska
<b>Viktuppehållande funktioner (b530)</b>	Undervikt, barn: BMI < -1 SD, vuxna: BMI < 20	<a href="#">Nutritionsbehandling vid bristande intag</a> (5)	<a href="#">Nutritionsbehandling vid bristande intag</a> (5)	Dietist
<b>ICF-kapitel: Neuromuskuloskeletala och rörelserelaterade funktioner</b>				
<b>Funktioner för rörlighet i leder (b710)</b>	Hög/låg tonus, kontrakturer, nedsatt	<a href="#">Process för förskrivning av ortopedtekniska hjälpmedel</a> (2–5)	<a href="#">Process för förskrivning av ortopedtekniska hjälpmedel</a> (2–5)	Fysioterapeut/ sjukgymnast

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>Muskelkraftsfunktioner (b730)</b> <b>Muskeltonusfunktioner (b735)</b> <b>Funktioner för icke viljemässiga rörelsereaktioner (b755)</b>	muskelkraft och uthållighet samt nedsatt balans på grund av rörelsenedsättning	<a href="#">Process för hjälpmedelsförskrivning</a> (3–4)	<a href="#">Process för hjälpmedelsförskrivning</a> (3–4)	Fysioterapeut/sjukgymnast
		<a href="#">Passivt rörelseuttag</a> (4)	<a href="#">Passivt rörelseuttag</a> (4)	Fysioterapeut/sjukgymnast
		<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (4–5)	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (4–5)	Fysioterapeut/sjukgymnast
<b>ICF-kapitel: Lärande och att tillämpa kunskap</b>				
<b>Att förvärva färdigheter (d155)</b>	Svårigheter att komma i gång med eller utveckla lek	<a href="#">Handledning kring lek och samspel</a> (4–5)		Specialpedagog
<b>ICF-kapitel: Att hantera allmänna uppgifter och krav</b>				
<b>Att företa en enstaka uppgift (d210),</b> <b>Att företa mångfaldiga uppgifter (d220),</b>	Svårigheter med tidshantering, skapa struktur och dagliga rutiner	<a href="#">Struktur och dagliga rutiner</a> (4)	<a href="#">Struktur och dagliga rutiner</a> (4)	Arbetsterapeut
			<a href="#">Ha Koll</a> (5)	Arbetsterapeut
<b>Att genomföra daglig rutin (d230)</b>	Svårigheter att skapa och genomföra funktionella aktiviteter och rutiner	<a href="#">Pedagogiska strategier och anpassningar, inklusive visuellt stöd</a> (5)		Specialpedagog

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>Att hantera stress och andra psykologiska krav (d240)</b>	Bristande förståelse för sin egen situation och svårigheter att hantera stress, relationer, krav, ansvar och tankar om sin egen diagnos		<a href="#">Stödsamtal kring svårigheter i vardagen</a> (5)	Kurator
<b>ICF-kapitel: Kommunikation</b>				
<b>Att kommunicera – att vara mottagare (d310-d329)</b> <b>Att kommunicera – att vara sändare (d330- d345)</b> <b>Att konversera och använda kommunikations-utrustningar och kommunikationstekniker (d350-d369)</b> <b>Kommunikation, ospecificerad (d399)</b>	Kommunikations-svårigheter i förskoleåldern eller på motsvarande utvecklingsnivå	<a href="#">Föräldragrupphandledning utifrån AKKtiv, Komlgång, KomlTid konceptet</a> (5)		Logoped Special-pedagog
	Bristande kommunikativ miljö	<a href="#">Rådgivning kring AKK och kommunikativ miljö till föräldrar och personal</a> (4)	<a href="#">Rådgivning kring AKK och kommunikativ miljö till föräldrar och personal</a> (4)	Logoped
	Måttlig till gravt nedsatt kommunikationsförmåga	<a href="#">Introduktion av multimodalt AKK</a> (3–4)	<a href="#">Introduktion av multimodalt AKK</a> (4–5)	Logoped
		<a href="#">Förskrivning och inträning av enklare kommunikationshjälpmedel</a> (4–5)	<a href="#">Förskrivning och inträning av enklare kommunikationshjälpmedel</a> (4–5)	Logoped

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
	Svårigheter att kommunicera med omgivningen, att uttrycka sig och förstå andra	<a href="#">Småbarnsgrupp</a> (5–6) - barn 0–2 år med Downs syndrom el. liknande		Logoped, Specialpedagog
	Nedsatt kommunikationsförmåga	<a href="#">Kommunikationsgrupp</a> (4–5) - barn ca 2–6 år med Downs syndrom el. liknande		Logoped, Specialpedagog
<b>ICF-kapitel: Förflyttning</b>				
Att röra sig omkring på olika platser (d460)	Svårigheter att gå längre sträckor	<a href="#">Process för hjälpmedelsförskrivning</a> (0-21år) - rullstol, rullator (4)		Fysioterapeut/ sjukgymnast
<b>ICF-kapitel: Personlig vård</b>				
Att tvätta sig (d510) Att sköta kroppen (d520) Att sköta toalettbehov (d530) Att äta (d550) Att dricka (d560)	Nedsatt förmåga att sköta hygien (dusch, toalett) samt att äta och dricka på grund av rörelsenedsättning	<a href="#">Process för hjälpmedelsförskrivning</a> (4–5) - exempelvis hygienstol, badstol, arbetsstol		Arbetsterapeut Fysioterapeut/ sjukgymnast
	Svårigheter att etablera toarutiner	<a href="#">Pedagogiska strategier och anpassningar, inklusive visuellt stöd</a> (5)		Specialpedagog

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
		<a href="#">Personlig vård</a> (5–6)		Arbetsterapeut
<b>Att sköta sin egen hälsa (d570)</b>	Bristande fysisk aktivitet	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (4–5)	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (4–5)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Stöd i införande av träning inom friskvården</a> (6–7) - ungdom	<a href="#">Stöd i införande av träning inom friskvården</a> (6–7)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om stöd för att bryta isolering eller öka samhällsdelaktighet</a> (6–7) - ungdom	<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om stöd för att bryta isolering eller öka samhällsdelaktighet</a> (6–7)	Kurator
<b>Personlig vård, ospecificerad (d599)</b>	Säkerhetsrisker i hemmiljö	<a href="#">Underlag för bostadsanpassning</a> (4) <21 år		Arbetsterapeut
<b>ICF-kapitel: Hemliv</b>				
<b>Att utföra hushållsarbete (d640)</b>	Svårigheter att genomföra och vara delaktig i hushållsarbete		<a href="#">Struktur och dagliga rutiner</a> (5)	Arbetsterapeut



Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
Att bistå andra (d660)	Svårigheter att ta hand om andra man har ansvar för		<a href="#">Struktur och dagliga rutiner</a> (4)	Arbetsterapeut
<b>ICF-kapitel: Att engagera sig i mellanmännsliga interaktioner och relationer</b>				
Att engagera sig i informella sociala relationer (d750)	Ensamhet/isolering	<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om stöd för att bryta isolering eller öka samhällsdelaktighet</a> (4–5)  -ungdom	<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om stöd för att bryta isolering eller öka samhällsdelaktighet</a> (4–5)	Kurator
Att engagera sig i familjerelationer (d760) Att lösa problem (d175)	Konflikter och samspelssvårigheter mellan förälder och barn	<a href="#">KOMET</a> (4)		Kurator, Psykolog
Att engagera sig i familjerelationer (d760)	Svårigheter inför eller i föräldraskap		<a href="#">Stöd och samverkan kring föräldraskap</a> (4–6)	Kurator
	Tankar om att bli förälder eller under graviditet		<a href="#">Förberedelse inför eventuellt föräldraskap</a> (5–6)	Kurator

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>ICF-kapitel: Att engagera sig i viktiga livsområden</b>				
<b>Att engagera sig i skolutbildning (d820)</b>	Föräldrar som behöver stöd i barnets övergång mellan förskola och skola	Informera föräldrar, ge råd och motivera till särskola (5)		Specialpedagog
<b>Att skaffa, bibehålla och sluta ett arbete (d845)</b> <b>Att engagera sig i obetald sysselsättning (d855)</b>	Svårigheter att få eller klara arbete/sysselsättning  Att bli uppsagd från lönearbete		<a href="#">Stöd och samverkan kring försörjning, arbete eller sysselsättning</a> (4)	Kurator
<b>Att engagera sig i ekonomisk självförsörjning (d870)</b>	Saknar egen försörjning		<a href="#">Stöd och samverkan kring försörjning, arbete eller sysselsättning</a> (3–4)	Kurator
<b>ICF-kapitel: Personligt stöd och personliga relationer</b>				
<b>Stöd från närfamilj (e310)</b>	Vårdnadshavare till förskolebarn med misstänkt IF med behov av funktionshinderkunskap	<a href="#">Sen och annorlunda utveckling</a> (5)		Logoped Psykolog Specialpedagog
<b>Stöd från närfamilj (e310)</b>	Vårdnadshavare i behov av stöd i ansökan om avlastning	<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om avlastning</a> (4)		Kurator

Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>Stöd från närfamilj (e310)</b>	Vårdnadshavare i behov av stöd i ansökan om omvårdnadsbidrag och/eller merkostnadsersättning	<a href="#">Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning barn</a> (4–5)		Kurator
<b>Stöd från närfamilj (e310)</b> <b>Stöd från personliga vårdare och personliga assistenter (e340)</b>	Bristande funktionshinderkunskap, svårigheter att förstå beteenden, anpassa och bemöta patient	<a href="#">Funktionshinderkunskap till anhöriga och nätverk</a> (4–5)	<a href="#">Funktionshinderkunskap till anhöriga och nätverk</a> (4–5)	Kurator Psykolog
<b>Stöd från personer i maktpositioner (e330)</b>	Bristande möjlighet att sörja för person och bevaka rätt		<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan eller omprövning om god man eller förvaltare</a> (4)	Kurator
<b>Stöd från personliga vårdare och personliga assistenter (e340)</b>	Patient och/eller anhöriga med behov av information om samhällsstöd	<a href="#">Individuell information om samhällsstöd</a> (4)	<a href="#">Individuell information om samhällsstöd</a> (4)	Kurator
<b>Stöd från personliga vårdare och personliga assistenter (e340)</b>	Behov av boende med särskilt stöd		<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan för att klara hemliv</a> (4)	Kurator
<b>Hemliv, ospecificerat (d699)</b>	Behov av stöd i eget boende		<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan för att klara hemliv</a> (4–5)	Kurator

**Tabell 2: Behovsområden som bedömts ha svårighetsgrad liten till måttlig. Om behov föreligger på individnivå KAN insats erbjudas.**

ICF-kapitel Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (Rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (Rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>ICF-kapitel: Psykiska funktioner</b>				
<b>Andra specificerade och ospecificerade övergripande psykiska funktioner (b139)</b>	Bristande funktionshinderkunskap	Diagnossamtal (7)  (Min bok om IF kan ingå)	Diagnossamtal (7)  (Min bok om IF kan ingå)	Kurator  Psykolog
<b>Uppmärksamhets- funktioner (b140)</b>  <b>Psykomotoriska funktioner (b147)</b>	Svårigheter att genomföra dagliga rutiner på grund av oro, hyperaktivitet eller koncentrations- svårigheter	<a href="#">Insats kring sensoriska svårigheter</a> (6)		Arbetsterapeut
<b>ICF-kapitel: Sinnesfunktioner och smärta</b>				
<b>Smärtförmåelse (b280)</b>	Muskel-/ledsmärta	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (7)	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (7)	Fysioterapeut/ sjukgymnast

ICF-kapitel Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (Rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (Rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>ICF-kapitel: Neuromuskuloskeletala och rörelserelaterade funktioner</b>				
<b>Muskeltonusfunktioner (b735)</b>	Tonusproblematik/ felställningar	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (5)	<a href="#">Rådgivning, instruktion om träning</a> (5)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Process för förskrivning av ortopedtekniska hjälpmedel</a> - förskrivning skor/inlägg (5) (Ej som enda insats)	<a href="#">Process för förskrivning av ortopedtekniska hjälpmedel</a> - förskrivning skor/inlägg (5) (Ej som enda insats)	Fysioterapeut/ sjukgymnast
<b>ICF-kapitel: Förflyttning</b>				
<b>Att bibehålla en kroppsställning (d415)</b>	Svårigheter att hitta stabilitet i sittande på grund av överaktivitet eller hypotoni	<a href="#">Process för hjälpmedelsförskrivning</a> (6) - arbetsstol		Fysioterapeut/ sjukgymnast
<b>Att röra sig omkring på olika sätt (d455)</b>	Försenad motorisk utveckling förskolebarn	<a href="#">Småbarnsgrupp</a> (5–6) Downs syndrom		Fysioterapeut/ sjukgymnast
		<a href="#">Handledning till nätverk kring motorisk utveckling i lek och aktivitet</a> (6–7)		Fysioterapeut/ sjukgymnast

ICF-kapitel Centralt behovsområde/ tillstånd (ICF-kod)	Problembeskrivning	Insatser barn (Rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Insatser vuxen (Rangordning utifrån prioriteringsarbete)	Profession
<b>ICF-kapitel: Personlig vård</b>				
Personlig vård, ospecificerad (d599)	Svårigheter kring personlig ADL	<a href="#">Personlig vård</a> (5–6)		Arbetsterapeut
Personlig vård (d510-d540)	Svårigheter kring personlig vård som hårtvätt, nagelklippning	<a href="#">Pedagogiska strategier och anpassningar, inklusive visuellt stöd</a> (5–6)		Special- pedagog
<b>ICF-kapitel: Att engagera sig i viktiga livsområden</b>				
Att engagera sig i grundläggande ekonomiska transaktioner (d860)	Svårigheter att hantera pengar		<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan eller omprövning om god man eller förvaltare</a> (5)	Kurator
<b>ICF-kapitel: Att engagera sig i samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv</b>				
Att engagera sig i rekreation och fritid (d920)	Saknar fritidsaktiviteter	<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om stöd för att bryta isolering eller öka samhällsdelaktighet</a> (5–6)  - ungdom	<a href="#">Stöd och samverkan kring ansökan om stöd för att bryta isolering eller öka samhällsdelaktighet</a> (5–6)	Kurator

## Roller och ansvar

**Verksamhetschefs** ansvar är att:

- I enlighet med Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) tillgodose hög patientsäkerhet och god kvalitet av vården.
- Leda och fördela arbetet inom verksamheten.
- Säkerställa att resurserna används på bästa sätt utifrån ett kvalitets- och kostnadseffektivitets-perspektiv.

**Gruppchefs** ansvar är att:

- I samverkan med verksamhetschef säkerställa att verksamheten i enlighet med Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) tillgodoser hög patientsäkerhet och god kvalitet av vården.
- Leda och fördela arbetet inom arbetsgruppen.
- Säkerställa att arbetsgruppens resurser används på bästa sätt utifrån ett kvalitets- och kostnadseffektivitets-perspektiv.

**Medarbetares** ansvar är att:

- Hålla sig informerad om och följa aktuella riktlinjer.
- Ta aktiv del i och ansvara för arbetet och dess kvalitet.

**Vårdprogramsamordnarens och vårdprogramsutvecklarens** ansvar är att:

- Ha kunskap om innehållet i det aktuella vårdprogrammet.
- Revidera vårdprogrammet samt uppdatera tillhörande insatsbeskrivningar utifrån rådande kunskap och öppna prioriteringar.

## Referenser

Diagnostic and statistical manual of mental disorders – 5th ed. American Psychiatric Association (2013).

[Habiliteringens kliniska process för Downs syndrom inklusive kompletterande bedömningar - pdf \(regionuppsala.se\)](#)

[Intellektuell funktionsnedsättning \(nationelltklinisktkunskapsstod.se\)](#)

[Intellektuell funktionsnedsättning - utvecklingsstörning - 1177 Vårdguiden](#)

[International Classification of Functioning, Disability and Health \(ICF\) \(who.int\)](#)

[Lag \(1993:387\) om stöd och service till vissa funktionshindrade Svensk författningssamling 1993:1993:387 t.o.m. SFS 2021:877 - Riksdagen](#)

[Nationell modell för öppna prioriteringar inom hälso- och sjukvård: ett verktyg för rangordning. \(2017\). \(Rapport / Prioriteringscentrum\). Linköping \(pdf\)](#)

[Nationella vård- och insatsprogram \(vardochinsats.se\)](#)

[Prioriteringar inom hälso- och sjukvården: Proposition 1996/97:60 - Riksdagen.](#)

[Sällsynta hälsotillstånd - Socialstyrelsen](#)

## Relaterade länkar

[Centrum för sällsynta diagnoser i samverkan](#)

[Downs syndrom medicinskt vårdprogram 0–18 år \(barnlakarforeningen.se\) \(pdf\)](#)

[Infoteket om funktionshinder \(regionuppsala.se\)](#)

[Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF – Socialstyrelsen](#)

[Möta föräldrar till barn med funktionsnedsättning - Kunskapsguiden](#)

[Om utmanande beteende - Kunskapsguiden](#)

## Dokumenthistorik

### Författare:

Vårdprogramsutvecklare Helena Andreasson, socionom, legitimerad hälso- och sjukvårdskurator

### Granskare:

Vårdprogramsamordnare Carola Berglund, leg. psykolog, specialistpsykolog i funktionshindrens psykolog.

**2023-12-07** Helena Andreasson, vårdprogramsutvecklare  
Redaktionella ändringar utifrån nya skrivregler och tillgänglighetskrav.

Uppdaterat ICF-benämningar.

Länkat till Sömnproblem vid funktionsnedsättning, processbeskrivning  
Lagt till insats Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning barn

Lagt till insatser för svårare rörelsenedsättning enligt beslut i styrgrupp augusti 2023:

Positionering

Process för ortopedtekniska hjälpmedel

Rådgivning, instruktion om träning

Respiration



Förskrivning och utprovning av PEP-mask  
Passivt rörelseuttag  
Process för hjälpmedelsförskrivning  
Personlig vård

Ersatt insats Information och motivationsarbete kring samhällsstöd till  
vårdnadshavare med Individuell information om samhällsstöd

Länkat till ny insatsbeskrivning Sen och annorlunda utveckling

Flyttat insatserna Kommunikation, utveckling, förhållningssätt och strategier, TAKK -  
Tecken som Alternativt och Kompletterande Kommunikationssätt och Ritprat från  
tabell 1 till Utbildning/information till anhöriga och nätverk:

Tagit bort ur tabell 2: Information, motivation, vägledning, problemlösning (ingår i  
Stödsamtal kring svårigheter i vardagen)

**2023-07-17** Carola Berglund, vårdprogramsamordnare

Tagit bort:

Behandling och handledning tal, inspirerat av Praxis (6) ur tabell 2 (enligt beslut i  
styrgrupp).

**2023-03-23** Carola Berglund, vårdprogramsamordnare

Tagit bort:

Träning i gym utifrån individuellt program (insats Stöd i införande av träning inom  
friskvården gäller, finns i tabell 1).

Förbereda motivera till fysisk aktivitet - till patient (ej insats utöver Stöd i införande av  
träning inom friskvården).

Förskrivning av hjälpmedel i tabell 2, delaktighet - 3-hjulig cykel (ingår i process för  
hjälpmedelsförskrivning, förflyttning)

Bassängträning Enköping (ändrad målgrupp för bassängträning).

Rådgivning kring stabila skor (ej egen insats, ges vid bedömning).

Kökskurs (beslut om utmönstring, styrgrupp 23 februari 2023).

## Externa styrande dokument

[Främja, Skydda, Övervaka - FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning \(Regeringen.se\)](#)

[Hälso- och sjukvårdslag \(2017:30\) \(Riksdagen.se\)](#)

[Lag \(2018:1197\) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter \(Riksdagen.se\)](#)

---

**Lokalt vårdprogram för intellektuell funktionsnedsättning**

**DocPlus-ID:** DocPlusSTYR-28554

**Version:** 2

**Handlingstyp:** Riktlinje

Sidan 25 av 26

[Lag \(1993:387\) om stöd och service till vissa funktionshindrade \(Riksdagen.se\)](#)

[Patientlag \(2014:821\) \(riksdagen.se\)](#)